

Isqfijiet marbutin ma' l-istorja Parrokkjali tal-Mosta

L-Isqfijiet huma kollha gheziez ghall-poplu Nisrani, ghax bhala successuri ta' l-Appostli jmxexu bhala rghajja l-poplu t'Alla afdat f'idejhom. Mill-Isqfijiet li kellna s'issa Malta nsemmu biss sebgha li matul il-veskovat taghhom kellhom b'xi mod xi rabta mal-parrocca tal-Mosta u li ghalhekk saru ghalina, tul mixja twila ta' snin, gheziez izjed minn ohrajn.

L-Isqof Domenico Cubelles (1540-1566)

Dan l-Isqof Spanjol minn Saragozza jixhet dawl fuq il-knisja tat-Tlugh fis-Sema tal-Madonna li kien hawn fil-Mosta, snin qabel ma dik il-knisja il-qadima kienet saret parrocca ghaluha. Insibu li fl-atti taz-Zjara Pastoralu li Mons. Cubelles kien ghamel f' dik il-knisja fl-1557, huwa kien ordna li fl-imsemmija knisja kellu jitwaqqaf fonti tal-magħmudija. Dan il-fonti huwa x'aktarx l-istess wiehed li ghadna naraw fil-knisja arcipretali li ghandna llum. X'aktarx ukoll, li kien ghalhekk li fiz-zjara li d-Delegat Appostoliku Mons. Pietru Dusina ghamel fil-Mosta fl-1575 sejjah lil dik il-knisja ta' Santa Marija Assunta bhala 'knisja parrokkjali'. Sejhilha hekk, mhux ghax fil-fatt kienet digà knisja parrokkjali, izda ghax kienet knisja gmielha f'rahal mhux hazin u billi wkoll x'aktarx li fiha kienu jiggu amministrati s-Sagramenti Mqaddsa, li l-amministrazzjoni taghhom kienet dritt tal-kappillan tal-matrici tan-Naxxar. Miet fis-sena ta' wara l-Assedju l-Kbir u difnuh fil-Katidral il-qadim ta' l-Imdina.

L-Isqof Tumas Gargallo (1578-1614)

Kien Isqof Spanjol iehor minn Barcellona b'karattru jixghel bhan-nar u ghajjur bil-bosta ghad-drittijiet tieghu. Fost il-parrocci li waqqaf insibu dik taghna li waqqafha fis-16 ta' Settembru, 1608. Wara zjara pastorali li kien ghamel fil-Mosta f'Mejju ta' l-1608 kien digà xehet ghajnejh fuq il-knisja ta' l-Assunta li kien hawn fil-Mosta u li digà semmejna. Lil din il-knisja kien baqa' sa ma waqqafha f'parrocca ghaluha, ghalkemm il-kappillan tan-Naxxar kien oppona kemm felah għall-erezzjoni taghha tant li kellhom jghaddu sentejn ohra sakemm lill-Mosta jaghtiha l-ewwel kappillan. L-ewwel kappillan kien Dun Gwann Bezzina li ha l-pussess fl-10 ta' Novembru, 1610 wara erba' xhur mill-mewt tal-Kappillan tan-Naxxar Dun Giljan Borg. L-

Isqof Gargallo jinsab midfun fil-Knisja tal-Gizwiti fil-belt Valletta.

L-Isqof Gwann Carmine Pellerano (1770-1780)

L-Isqof Pellerano kien Sqalli, bin omm Maltija, Maria Giappone. Minhabba li dejjem zamm mal-poplu u l-kleru kellu xi jghid mal-Gran Mastru Ximenes, tant li dan il-Gran Mastru rrapportah lil Papa li l-gherq ta' kull inkwiet bejn il-Kavallieri u l-poplu kien gejj kollu mill-Isqof. Kellu ghalhekk ihalli d-djoçesi u jmur jghix f'Ruma fejn fl-1783 miet ta' 81 sena u fejn ukoll gie midfun. Il-parrocca taghna tibqa' tiftakar lil dan l-Isqof bhala dak li kkonsagra bis-sollennità kollha l-knisja parrokkjali l-qadima li kellna qabel ir-Rotunda sewwa sew nhar is-7 ta' April, 1774, kif tghid il-lapida storika li hemm f'nofs il-kuritur li jghaqqad is-sagrastija tar-Rotunda. Fuq din il-lapida tidher l-arma tieghu magħquda f'wahda ma' dik tal-Gran Mastru Pinto.

L-Isqof Fra Gaetano Pace Forno

L-Isqof Gaetano Pace Forno (1857-1874)

Dan l-Isqof tweled Ghawdex u sar patri Agostinjan. 'Fra Gaetano' kien skular gharef u oratur magħruf. Fl-1857 gie nominat bhala Isqof Titulari ta' Hebron u ha parti fil-Koncilju Vatikan I. Matul il-veskovat tieghu Ghawdex sar Djoçesi għalih. L-Isqof Pace Forno ghamel l-ewwel dahla solenni tieghu gewwa l-Knisja tar-Rotunda tal-Mosta nhar il-Hadd 11 ta' Marzu, 1860 biex jintona *Te Deum* talli fl-ahhar, wara sebgha u ghoxrin sena ta' hidma erojka kienet lesta, fost il-ferh kbir tal-Mostin. Rega' gie fostna biex ibierek il-qanpiena fustanija fl-1863 u rega' gie sena wara biex ibierek il-qanpiena l-kbira

➔ ikompli paġna 73

Creation Butcher

Autumn Street, Mosta Tel: 433984
Prop. Stephen Pace

For Fresh and Frozen Meat

Free Delivery

Isqfijiet fil-Mosta

➔ minn paġna 71

Maria Assumpta. Fl-ahharnett reġa' ġie l-Mosta biex jikkonsagra b'riti sollenni r-Rotunda nhar il-15 ta' Ottubru, 1871. Lill-knisja taghna kien irregalalha l-kwadru tal-Madonna taċ-Ċintura, xoghol Salvatore Barbara, kwadru li wiehed għadu jista' jarah fis-Sagristerija ta' fejn hemm il-bomba. Dan l-Isqof miet f'Castellamare di Stabia ġewwa l-Italja fl-1874 imma sena wara l-fdal tiegħu ingiebb Malta u ġie midfun fil-Katidral ta' l-Imdina.

L-Isqof Antonju Marija Buhagiar (1885-1888)

Monsinjur Buhagiar tweled fil-Gżira ta' Cefalonia ġewwa l-Greċja minn ġenituri Maltin. Minn patri Kabučċin lahaq missjunarju appostoliku fi Sfax, imbagħad inhatar Isqof Titulari ta' Ruspe u Awżiljarju tal-Kardinal Lavigerie, Primat ta' l-Afrika ta' Fuq. Matul il-veskovat tiegħu wera li kien difensur qalbieni tal-Knisja u missier hanin mal-foqra l-aktar meta kienet faqqgħet l-epidemija tal-kolera fl-1887. Fi żmien wkoll il-Knisja Rotunda tal-Mosta, minhabba li kienet qed tagħmel ġieh lid-Djoċesi kollha ta' Malta ġiet mghollija għad-dinjità ta' knisja arċipretali nhar l-10 ta' Lulju, 1888, bl-ewwel Arċipriet Dun Pawl Xuereb mill-Isla. Wara l-mewt ta' l-Isqof Carmelo Scicluna fl-1888, l-Isqof Buhagiar li tiegħu kien sar Amministratur Appostoliku, ġie mwarrab mid-djoċesi billi kien mibgħut b'missjoni diplomatika fl-Amerika Ċentrali minhabba suspetti tal-Gvern Inġlizz.

L-Isqof Pietru Pace (1889-1914)

Seba' xhur wara l-mewt ta' l-Isqof Scicluna fl-1889 l-Isqof Pietru Pace ta' Għawdex ġie trasferit fl-Arċidjoċesi ta' Malta meta kellu 58 sena. Kien Isqof qalbieni li ddefenda d-drittijiet tal-Knisja mingħajr biża' għalkemm biex jagħmel hekk kellu jbati. Fost il-perjodi ta' ferh li kellu dan l-Isqof tul il-veskovat tiegħu nsemmu biss il-Kungress Ewkaristiku

Mons Pietru Pace

Internazzjonali ta' l-1913. Wara kontroversja fejn kellu jiltaqa' l-Kungress, fl-ahhar dan l-Isqof wettaq ix-xewqa ta' kulhadd u għażel ir-Rotunda tal-Mosta biex fiha jsir il-Kungress. Il-lok ta' din il-ġemgħa Nisranija kellu jkun tempju li fil-għamla tiegħu, fis-sengħa li biha ġie mahdum, fil-qdusija li jiġbor fih, kellu jibqa' tifkira tal-fidi u tas-sagrificju tal-poplu Nisrani. tifkira tal-qalb u

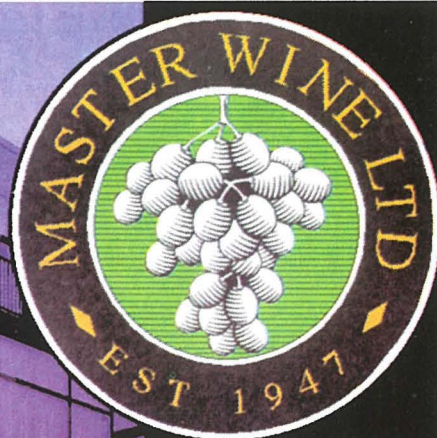
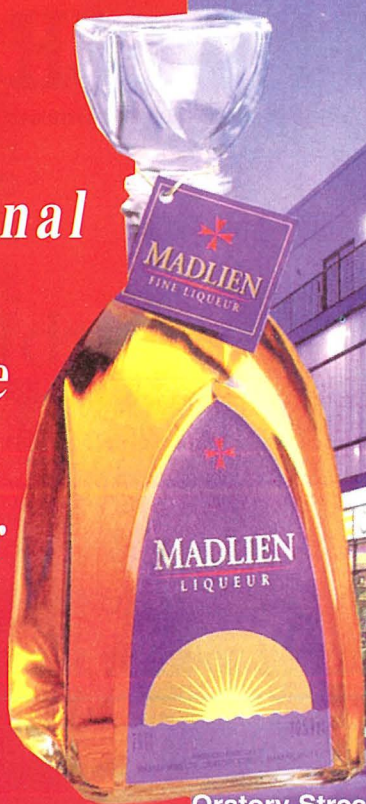
➔ ikompli paġna 74

The

Traditional

Maltese

Liqueur

For the widest selection of local & foreign wines and spirits as well as the greatest choice of beverages on the Maltese Islands there is only one place to go...

T H E
WINES & SPIRITS
S H O P

Oratory Street (Behind the Parish Church), Naxxar
Tel: 412391, 431744, 0949 6961 or Fax: 437129

Isqfijiet fil-Mosta

➔ minn pagna 73

ta' l-inġenju Malti u ahjar mill-knisja tal-Mosta ma kienx jista' jinsab iehor f'Malta. Knisja l-iktar wiesgħa, mibnija mill-gharaq tal-poplu li kollox jissagrifika għar-Reliġjon tiegħu, knisja li fil-ghamla tonda tagħha, simbolu ta' l-Ostja kif ukoll tad-dinja, għalhekk denja wehidha li tilqa' kungress miġbur mid-dinja kollha għall-gieħ ta' Ġesù Ostja. L-Isqof Pace miet fid-29 ta' Lulju, 1914 u gie midfun fil-Katidral ta' Ghawdex.

L-Arcisqof Mikiel Gonzi (1943-1984)

L-Arcisqof Mikiel Gonzi tweiled il-Birgu u trabba l-Kalkara. Qabel ma sar l-Arcisqof ta' Malta kien għal 19-il sena shah Isqof ta' Ghawdex. F'Malta kellu veskovat twil u diffiċli mimli twegħir imma daqstant iehor kellu mumententi sbieħ bħalma kienu l-Kungress Marjan fl-1949 u ċ-Ċentinarju Pawlin fl-1960. Żar ir-Rotunda tagħna bosta drabi u mhux l-ewwel darba akkumpanjat minn dinjitarji għoljin tal-Knisja. Kien preżenti fir-Rotunda meta saret il-petizzjoni nazzjonali biex il-Papa jfittex jipproklama bhala domma ta' fidi t-Tluġ fis-Sema tal-Madonna, nhar it-22 ta' Settembru, 1946. Fuq kollox f'isem u bl-awtorità tal-Papa Pawlu VI inkuruna l-kwadru titulari ta' l-Assunta meqjum ġewwa ir-Rotunda nhar l-10 ta' Awissu, 1975 meta kellu 90 sena. L-Arcisqof Gonzi fetah knejjes u waqqaf parroċċi f'hafna okkażjonijiet, qabeż għall-haddiema, għen lil dawk li riedu jemi-graw, bena flattijiet fil-Blata l-Bajda u l-Istitut

Kattoliku tal-Furjana u fetah ukoll djar għat-tfal fil-bżonn. Kien l-ewwel Arcisqof Emeritu. Miet ta' kważi 99 sena u gie midfun fil-Katidral ta' l-Imdina fejn għandu wkoll monument tal-bronż li jixraqlu, xogħol tal-magħruf Vincent Apap.

L-Arcisqof Mikiel Gonzi

Riferenzi

1. **History of the Church in Malta** – Vol. II Arthur Bonnici, 1968, pg 10, 11, 16.

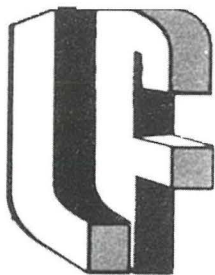
2. **History of the Church in Malta – Vol III** Mgr. Profs Art. Bonnici, 1975.

3. **Musta Memories and Gharms** – Rev. Edgar W. Salomone, 1911 pg 13.

4. **Storja tal-Mosta miġbura minn E. B. Vella u oħrajn**, 1972 pg 219, 455.

5. **Storja ta' Malta fi Ġrajjet il-Knisja** – Alexander Bonnici OFM Conv pg 63, 79.

Joseph Borg

LAWRENCE FENECH LTD

The natural way to Marble,
Granite, Resin & Tiles

Call at our showrooms and see the vast range of genuine materials manufactured and produced to your satisfaction

Mosta Road, Lija, BZN 09 – Malta
Tel: 413542, 415648/9. Fax: 415653